

ПЕРЕЛІК ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВИХ УМІНЬ, ЯКІ ДЕТЕРМІНУЮТЬ ГОТОВНІСТЬ СЛІДЧОГО ДО ПРОВЕДЕННЯ ГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Пасько О. М.

Автором розглянуто професійно важливі вміння працівників органів досудового розслідування відповідно до структурно-логічної моделі готовності. Також визначені результати опитування слідчих щодо труднощів, з якими зустрічаються молоді працівники. Зазначені якості виокремлені згідно з проведенням гласних слідчих (розшукових) дій.

Ключові слова: готовність, структурно-логічна модель готовності, криміналістична, стратегічно-тактична, комунікативна, психофізіологічна, прогностична готовність.

Автором рассмотрены профессионально важные умения работников органов досудебного расследования в соответствии со структурно-логической моделью готовности. Также указаны результаты опроса следователей относительно трудностей, с которыми сталкиваются молодые работники. Данные качества выделены согласно проведения гласных следственных (розыскных) действий.

Ключевые слова: готовность, структурно-логическая модель готовности, криминалистическая, стратегически-тактическая, коммуникативная, психофизиологическая, прогностическая готовность.

The author considered important professional skill workers pretrial investigation according to structural logic model of readiness. Also by the survey investigators regarding the difficulties faced by young workers investigation. Data quality according to the isolation of vowels investigation (search) action.

Keywords: readiness, structural and logical model availability, forensic, strategic and tactical, communication, physiological, predictive readiness.

Професіоналізм працівника органів досудового розслідування залежить від великої кількості вимог, яким він повинен відповідати для того, щоб бути висококваліфікованим фахівцем правоохоронних органів. Проте в процесі державотворення виникає певна сукупність прогалин щодо чітких і структурованих вимог до зайняття певної посади, що призводить до некомпетентності працівників і неготовності на високому рівні виконувати функціональні обов'язки.

Актуальність дослідження полягає в готовності слідчого на високому професійному рівні здійснювати функціональні обов'язки, важливе місце тут посідають професійно важливі вміння, які детермінують готовність до професійної діяльності.

Проблематикою готовності працівників міліції до професійної діяльності в аспекті професійно важливих умінь займалися такі провідні науковці, як: Г.О. Балл, С.А. Бондаренко, А.А. Деркач, Т.Г. Жаровцев, Е.Ф. Зеср, А.Ф. Линенко, Р.І. Лучечко, О.М. Лукашевич, Л.С. Нерсесян, В.Н. Пушкін, Л.Г. Семушина, В.О. Слатьонін, Ю.Т. Русаков, В.І. Уруський, Є.А. Фарапонова, О.М. Цільмак, В.Т. Чичикін, Г.Х. Яворська, С.Х. Яворський, С.І. Яковенко та ін.

Питанням готовності до діяльності працівників міліції присвячені наукові праці О.М. Цільмак [1], в яких вона розглядає компоненти професійної діяльності слідчого

та тих професійно важливих умінь і якостей, які її обумовлюють. Частково елементи готовності розглядаються С.М. Соколовою [2], яка визначає підґрунтя готовності - морально-психологічну підготовленість курсантів слідчих факультетів до практичної діяльності.

У наукових працях авторами розглядаються професійно важливі якості працівників органів досудового розслідування як елемент професіограми та психограми, проте відсутня чітка систематизація умінь відповідно до структурно-логічної моделі готовності до діяльності.

У поданій роботі автором уперше здійснена систематизація професійно важливих умінь відповідно до структурно-логічної моделі готовності слідчих до професійної діяльності.

Методологічне або загальнонаукове значення обумовлюється систематизацією професійно важливих умінь і визначенням критеріїв оцінювання готовності слідчого до професійної діяльності.

Професійне становлення слідчого відбувається за умови ефективного виконання ним слідчих (розшукових) дій. Більшість повноважень і функціональних обов'язків засновані саме на результативності їх проваджень.

Відповідно до КПК України [3] усі слідчі дії можна умовно поділити на гласні (глава 20 КПК України) та негласні слідчі (розшукові) дії (глава 21 КПК України).

Гласні слідчі (розшукові) дії поділяються на такі: допит (ст.ст. 224-226 КПК України [3]), пред'явлення для впізнання (ст.ст. 228-231 КПК України [3]), обшук (ст.ст. 234-236 КПК України [3]), огляд (ст.ст. 237-239 КПК України [3]), слідчий експеримент (ст. 240 КПК України [3]), освідування особи (ст. 241 КПК України [3]), призначення експертизи (ст.ст. 242-245 КПК України [3]).

Слідчими (розшуковими) діями відповідно до ст. 223 КПК України [3] є дії, спрямовані на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні. І відповідно, підставами для проведення слідчої (розшукової) дії є наявність достатніх відомостей, що вказують на можливість досягнення її мети.

Нами було опитано 117 слідчих Одеської та Херсонської області щодо наявності труднощів, яких вони зазнають при проведенні певних видів слідчих (розшукових) дій. У ході цього опитування слідчі визначили деякі особливості проведення слідчих (розшукових) дій і зазначили, що саме заважає якісному та ефективному їх проведенню. Узагальнивши всі відповіді по кожній слідчій (розшуковій) дії, ми визначили найбільш однакові з них і надалі їх опишемо.

Проведення слідчим гласних і негласних слідчих (розшукових) дій обумовлюється сукупністю різновидів готовності до професійної діяльності, які обумовлюються певними вміннями. Розглянемо детальніше гласні слідчі (розшукові) дії, оскільки вони складають основу професійної діяльності слідчого та визначимо перелік професійно важливих умінь, які обумовлюють ту чи іншу слідчу (розшукову) дію, за різновидами готовності до

здійснення слідчих (розшукових) дій.

Отже, першим різновидом гласних слідчих (розшукових) дій є допит. Допит відповідно до ч. 1 ст. 224 [3] проводиться за місцем проведення досудового розслідування або в іншому місці за погодженням із особою, яку мають намір допитати.

При допиті підозрюваного необхідно слідчому налаштуватися на темп розмови, манери спілкування, способи приховування та викривлення інформації. Також урахувати хвилювання особи. При допиті свідка слідчому необхідно визначити можливість сприймати факти, про які він дає показання, а також щодо інших обставин, які можуть мати значення для оцінки достовірності показань свідка (ч. 1 ст. 96 КПК України [3]). Важливим аспектом при допиті малолітньої або неповнолітньої особи є врахування віку та схильність дитини до фантазувань і можливості невірною сприйняття інформації.

На сучасному етапі розвитку органів досудового слідства МВС України слідчі, особливо молоді фахівці, стикаються під час проведення допиту з певними труднощами суб'єктивного та об'єктивного характеру (дані опитування 117 слідчих Одеської та Херсонської області). Серед них слід підкреслити невміння слідчого: спілкуватись із різними категоріями громадян, зокрема з асоційованою поведінкою; визначати мову жестів; варіювати залежно від тону розмови співрозмовника; установлювати психологічний контакт, долати бар'єри спілкування; установлювати довірчі відносини; подолати тактику протиборства допитуваного; протидіяти маніпулюванню в комунікації та ін.

Ми вважаємо, що для кваліфікованого проведення допиту підозрюваного, свідка, потерпілого, експерта, малолітньої або неповнолітньої особи під час навчання у ВНЗ у курсантів треба формувати такі різновиди готовності: аналітичну, прогностичну, криміналістичну, стратегічно-тактичну, психофізіологічну, комунікативну та творчу.

Отже, криміналістична готовність до проведення допиту детермінується такими професійно важливими вміннями:

- збирати та досліджувати вихідні дані, які відносяться до предмету допиту та до особистості допитуваного;
- застосовувати фотозйомку, аудіо- та/або відеозапис під час допиту (п. 5 ст. 224 КПК України [3]);
- забезпечувати участь законного представника, педагога або психолога, а за потреби лікаря при проведенні слідчих (розшукових) дій за участю малолітньої або неповнолітньої особи (ч. 1 ст. 227 КПК України [3]);

- визначити в об'єкті, явищі, процесі дослідження; діях і вчинках особи якомога більше сторін і зв'язків та ін. Стратегічно-тактична готовність до проведення допиту детермінується вміннями:

- проводити активний допит наступаючого характеру по відношенню до допитуваного;
- контролювати та регулювати час допиту;
- змінювати тактику та манеру ведення допиту;
- змінювати предмет допиту (за потреби) та ін.

Комунікативна готовність до проведення допиту детермінується вміннями слідчого:

- використовувати засоби емоційного впливу, які спрямовані на спонукання допитуваного до каяття й чистосердечного зізнання;
- використовувати в допиті фактор раптовості, при

постановці несподіваних питань;

- шанобливо відноситись до об'єкта допиту;
- допитувати в режимі відеоконференції з такими змінами зовнішності і голосу, за яких її неможливо було б впізнати (ч. 10 ст. 232 КПК України [3]);
- проводи опитування особи у режимі відео- або телефонної конференції, яка через знаходження у віддаленому від місця проведення досудового розслідування місці, хворобу, зайнятість або з інших причин не може без зайвих труднощів вчасно прибути до слідчого, прокурора (ч. 11 ст. 232 КПК України [3]);
- використовувати прийоми логічного впливу, які полягають у пред'явленні доказів, що спростовують показання об'єкта допиту або потребують їх деталізації, та можуть призвести до протиріч між показаннями співучасників;
- проведення одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб для з'ясування причин розбіжностей у їхніх показаннях (ч. 9 ст. 224 КПК України [3]);
- проводити одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб для з'ясування причин розбіжностей в їхніх показаннях (ч. 9 ст. 224 КПК України [3]);
- урахувати специфіку підліткового віку при допиті малолітньої або неповнолітньої особи (ст. 226 КПК України [3]);
- слухати, чути та почути об'єкта допиту та ін. Психофізіологічна готовність до проведення допиту детермінується вміннями слідчого:
- витримувати довготривалий плин допиту, не відволікаючись;
- проводити допит тривалий час, не відволікаючись. Допит не може продовжуватися без перерви понад дві години, а в цілому - понад вісім годин на день (ч. 2 ст. 224 КПК України [3]);
- проводити допит за різних умов проводити за місцем проведення досудового розслідування або в іншому місці за погодженням із особою, яку мають намір допитати (ч. 1 ст. 224 КПК України [3]);
- бути уважним під час допиту у різний час доби та ін. Прогностична готовність до проведення допиту детермінується вміннями слідчого:
- визначити коло осіб, які можуть володіти відомостями, що мають значення по кримінальному провадженню;
- попереджати негативний розвиток результатів проведення допиту;
- передбачати напрями розгортання конфлікту й можливі наслідки та ін. Аналітична готовність детермінується вміннями слідчого:
- аналізувати;
- робити логічні умовиводи щодо отриманої інформації;
- установлювати причинно-наслідкові зв'язки отриманої інформації під час провадження допиту та ін. Творча готовність до проведення допиту детермінується уміннями слідчого:
- креативно мислити щодо ймовірних обставин;
- обирати оригінальні підходи до плину допиту;
- приймати нестандартні рішення тощо. Наступний вид слідчої (розшукової) дії пред'явлення для впізнання (ст.ст. 228-231 КПК України).
- Пред'явлення для впізнання визначається залежно від пред'явлення особи (ст. 228 КПК України), речей (ст. 229 КПК України) та трупа для впізнання (ст. 230 КПК України). Слід зазначити, що на сьогодні при провадженні

пред'явлення для впізнання молоді фахівці стикаються з певними труднощами суб'єктивного та об'єктивного характеру (дані опитування 117 слідчих), серед яких слід указати на невміння слідчого: організувати належним чином учасників кримінального процесу; підібрати тотожні предмети; у повному обсязі використовувати технічні засоби для проведення слідчої (розшукової) дії; попередньо підготувати особу, яка буде впізнавати щодо безпеки цієї слідчої дії; чітко надати інструкцію особам-статистам та ін.

У зв'язку із цим виникає потреба ще на рівні ВНЗ системи МВС зосереджувати увагу на таких різновидах готовності, як: засвідчувальна, стратегічно-тактична, діагностична, комунікативна, аналітична, управлінська, які сприятимуть ефективному та якісному проведенню процесу пред'явлення для впізнання. Отже, розглянемо деякі вміння, які детермінують певні різновиди готовності для здійснення процесу пред'явлення для впізнання.

Засвідчувальна готовність щодо пред'явлення для впізнання детермінується вміннями слідчого:

- перекладання усної інформації в письмову форму під час впізнання;
- провадити впізнання за фотознімками, матеріалами відеозапису (п. 6 ст. 228 КПК України [3]);
- використовувати сучасні інформаційні технології та ін.

Стратегічно-тактична готовність щодо пред'явлення для впізнання детермінується вміннями слідчого:

- установлювати психологічний контакт із особою, що впізнає;
- визначитися із доцільністю візуальної ідентифікації;
- підбирати тотожні об'єкти для впізнання;
- підібрати для особи, яка впізнає, речі одного виду, якості й без різких відмінностей у зовнішньому вигляді, у кількості не менше трьох (ч. 2 ст. 229 КПК України [3]);
- підбирати фотознімки, що пред'являються, які не повинні мати різких відмінностей між собою за формою та іншими особливостями, що суттєво впливають на сприйняття зображення (п. 7 ст. 228 КПК України [3]);
- проводити впізнання в умовах, коли особа, яку пред'являють для впізнання, не бачить і не чує особу, яка впізнає, тобто поза її візуальним та аудіоспостереженням та ін.

Управлінська готовність щодо пред'явлення для впізнання детермінується вміннями слідчого:

- організувати попередній допит особи, що впізнає, і особи, яку буде пред'явлено для впізнання;
- залучати спеціалістів для фіксування впізнання технічними засобами, психологів, педагогів та інших спеціалістів (п. 8 ст. 228 КПК України [3]);
- організувати робочий процес відповідно до раціонального використання часу та ін.

Діагностична готовність щодо пред'явлення для впізнання детермінується вміннями слідчого:

- установлювати, наскільки впевнена у своїх твердженнях особа, що впізнає;
- діагностувати мову жестів та міміки особи, що впізнає;
- діагностувати брехню та ін.

Комунікативна готовність щодо пред'явлення для впізнання детермінується вміннями слідчого:

- чітко та однозначно задати питання;
- лаконічно уточнювати відповіді;
- задати конкретні питання особі, яка впізнає, чи може вона впізнати певну річ, опитувати про ознаки

цієї речі й обставини, за яких вона цю річ бачила, про що складається протокол (ч. 1 ст. 229 КПК України [3]);

- задавати прямі та конкретні питання тощо.

Прогностична готовність щодо пред'явлення для впізнання детермінується вміннями слідчого:

- передбачати наслідки проведеного впізнання;
- передбачати поведінку учасників впізнання та ін.

Наступний вид гласних слідчих (розшукових) дій проведення обшуку (ст.ст. 234-236 КПК України). Сутність цієї слідчої дії обумовлюється здобуттям певної інформації, що може бути корисною для кримінального провадження.

Слід зазначити, що під час проведення цієї слідчої дії виникають певні труднощі, серед яких провідне місце посідають невміння (дані опитування 117 слідчих): визначати психічні пізнавальні процеси особи та мову невербальної комунікації; установлювати психологічний контакт із особою, яку обшуковують, і членами її родини, організувати учасників кримінального провадження, щоб вони всі були в одному місці приміщення, ніхто не заходив в інше та ін.

У зв'язку із цим виникає потреба ще на рівні ВНЗ системи МВС зосереджувати увагу на таких різновидах готовності, як стратегічно-тактична, розшукова, прогностична, аналітична, які сприятимуть ефективному та якісному проведенню обшуку.

Зазначена слідча (розшукова) дія визначається певними професійно важливими вміннями, які детермінують спроможність слідчого до її провадження.

Розшукова готовність щодо проведення обшуку детермінується вміннями слідчого:

- здійснювати оглядову стадію обшуку;
- проводити обстеження без порушення цілісності об'єкту;

- застосовувати метод послідовного суцільного ретельного обстеження, що застосовується в ситуації інформаційної невизначеності слідчого щодо вірогідного місцезнаходження предметів, які розшукують, та ін.

Стратегічно-тактична готовність щодо проведення обшуку детермінується вміннями слідчого:

- визначити загальну тактику проведення обшуку;
- доказати, що речі і документи, які відшуковують, мають значення для досудового розслідування (п. 2 ч. 5 ст. 234 КПК України [3]);

- ужити всіх належних заходів для забезпечення присутності під час проведення обшуку осіб, чий права та законні інтереси можуть бути обмежені або порушені (ч. 1 ст. 236 КПК України [3]);

- забороняти будь-якій особі залишити місце обшуку до його закінчення та вчиняти будь-які дії, що заважають проведенню обшуку (ч. 3 ст. 236 КПК України [3]);

- проводити обшук осіб, які перебувають у житлі чи іншому володінні, якщо є достатні підстави вважати, що вони переховують при собі предмети або документи, які мають значення для кримінального провадження (ч. 4 ст. 236 КПК України [3]);

- проводити вимірювання, фотографування, звуко- чи відеозапис, скласти плани і схеми, виготовляти графічні зображення обшуканого житла чи іншого володіння особи чи окремих речей, виготовляти відбитки та зліпки, оглядати й вилучати речі і документи, які мають значення для кримінального провадження (ч. 4 ст. 236 КПК України [3]);

- правильно визначити чисельність і персональний склад слідчої групи для успішного виробництва обшуку

та виїмки та ін.

Прогностична готовність щодо проведення обшуку детермінується вміннями слідчого:

- спланувати виїзд до місця обшуку так, щоб застати на місці обшукуваного або повнолітніх членів його сім'ї;
- визначати місця знаходження предмету, об'єкту, документу;
- визначати місце і спосіб споруди тайника та ін.

Аналітична готовність щодо проведення обшуку детермінується вміннями слідчого:

- складати уявлення про обшукуваного і членів його сім'ї, їх способі життя, заняття, розпорядок дня - на основі матеріалів кримінальної справи та даних, отриманих в процесі оперативно-розшукових заходів

- використовувати евристичний метод обшуку при першочерговому обстеженні об'єктів;

- планувати способи проведення обшуку та ін.

Наступна слідча (розшукова) дія це огляд, який є важливим при кримінальному провадженні, оскільки надає можливість слідчому перевірити наявність або відсутність певної версії або інформації.

Психологічними особливостями є проведення огляду в складній нервово-психологічній обстановці, в якій може опинитись слідчий (вигляд трупа, неприємний запах, ексгумація трупа тощо). Але не зважаючи на це, він повинен бути уважним, зосередженим і стійким при проведенні цієї слідчої (розшукової) дії.

При проведенні зазначеної слідчої (розшукової) дії в молодих слідчих виникають певні труднощі (дані опитування 117 слідчих): імовірність визначення місця сховища, ототожнення предметів; організація та залучення фахівців у разі потреби (наприклад, будівельника, архітектора, лікаря та ін.).

У зв'язку із цим виникає потреба ще на рівні ВНЗ системи МВС зосереджувати увагу на таких різновидах готовності, як криміналістична, стратегічно-тактична, аналітична, прогностична, управлінська, - які сприятимуть ефективному та якісному проведенню огляду.

Дана слідча (розшукова) дія визначається вміннями, які детермінують спроможність слідчого до процесу її провадження.

Отже, криміналістична готовність щодо проведення огляду, детермінується уміннями слідчого:

- продуктивного та репродуктивного пізнання;
- визначити криміналістично важливу інформацію та ін.

Стратегічно-тактична готовність щодо проведення огляду, детермінується уміннями слідчого:

- застосовувати різноманітні прийоми вирішення задач;

- досліджувати об'єкти, які можуть бути носіями мікроджерел інформації на основі побудови і вивчення розумової моделі;

- тимчасово опечатувати і зберігати у такому вигляді речі і документи доти, доки не буде здійснено їх остаточні огляд і опечатування, у разі якщо огляд речей і документів на місці здійснити неможливо або їх огляд пов'язаний з ускладненнями умовами (ч. 5 ст. 237 КПК України [3]);

- запаковувати вилучений предмет або об'єкт його частину належним чином ін.

Управлінська готовність щодо проведення огляду, детермінується уміннями:

- організувати охорону місця скоєння злочину;
- визначати необхідність участі спеціалістів, понятних, інших осіб;

- своєчасно прибути на місце скоєння злочину та ін.

Прогностична готовність щодо проведення огляду, детермінується уміннями слідчого:

- прогнозувати розвиток ситуації;
- висувати декілька версій, щодо скоєного злочину;
- розумово відтворювати передкримінальні обставини та ін.

Аналітична готовність щодо проведення огляду, детермінується уміннями слідчого:

- встановлювати послідовність слідчої дії;
- аналізувати та конкретизувати версії;
- визначати причетність інформації до розслідуваної події;

- складати план слідчих дій та ін.

Наступна слідча (розшукова) дія, яка може проводитись слідчим у процесі кримінального провадження - слідчий експеримент.

Під час проведення даної слідчої (розшукової) дії у молодих фахівців виникають певні труднощі, серед яких провідне місце посідають (данні опитування 117 слідчих): вирішення питань про місце і час експерименту; підбір учасників слідчого експерименту та забезпечити їх своєчасну явку на місце проведення слідчої (розшукової) дії; підготовка предметів, необхідних для слідчого експерименту; перевірка готовності і комплектності необхідних технічних засобів; попередня підготовка питань, з метою не задавання провокаційних запитань та ін.

У зв'язку із цим виникає потреба ще на рівні ВНЗ системи МВС зосереджувати увагу на таких різновидах готовності, як стратегічно-тактична, аналітична, прогностична, управлінська, які сприятимуть ефективному та якісному проведенню слідчого експерименту.

Стратегічно-тактична готовність щодо проведення слідчого експерименту детермінується вміннями слідчого:

- перевіряти й уточнювати відомості, які мають значення для встановлення обставин кримінального правопорушення (ч. 1 ст. 240 КПК України [3]);

- вимірювати, фотографувати, вести звуко- чи відеозапис, складати плани і схеми, виготовляти графічні зображення, відбитки та зліпки, які додаються до протоколу (ч. 2 ст. 240 КПК України [3]);

- швидко зорієнтуватись у процесі проведення слідчої дії та змінювати умови її проведення тощо.

Управлінська готовність щодо проведення слідчого експерименту детермінується вміннями слідчого:

- бути організатором і керівником слідчої дії;
- визначити коло учасників слідчої дії;
- забезпечити належну повноту і точність відтворення самих експериментальних дій, які іноді необхідно виконати багато разів, а також із відповідними варіаціями та ін.

Прогностична готовність щодо проведення слідчого експерименту детермінується вміннями слідчого:

- визначити доцільність і раціональність проведення слідчого експерименту;

- забезпечувати умови, за яких не створюється небезпека для життя і здоров'я осіб, які беруть участь у слідчому експерименті, чи оточуючих, не принижуються їхні честь і гідність, не завдається шкода (ч. 4 ст. 240 КПК України [3]);

- відтворити (реконструювати) обстановку, в якій проводимуться слідчі дії ін.

Аналітична готовність щодо проведення слідчого експерименту детермінується вміннями слідчого:

- аналізувати отриману інформацію;

- аналізувати й логічно відтворювати ситуацію та можливості існування будь-якого факту чи виникнення явища при цих умовах;

- застосовувати логічні прийоми щодо можливості здійснення суб'єктами певних дій тощо.

Наступні слідчі (розшукові) дії, які уповноважений за потреби проводити слідчий, є освідування особи. Ця слідча дія має певну специфіку проведення й обумовлюється наявністю знань щодо її проведення.

Труднощі проведення освідування полягають у невмінні уважно та ретельно провести цю слідчу (розшукову) дію.

У зв'язку із цим виникає потреба ще на рівні ВНЗ системи МВС зосереджувати увагу на таких різновидах готовності, як аналітична, управлінська, стратегічно-тактична, які сприятимуть ефективному та якісному проведенню освідування.

Стратегічно-тактична готовність щодо проведення освідування особи детермінується вміннями слідчого:

- здійснювати освідування підозрюваного, свідка чи потерпілого для виявлення на їхньому тілі слідів кримінального правопорушення або особливих прикмет (ч. 1 ст. 241 КПК України [3]);

- фіксувати наявність чи відсутність на тілі особи, яка підлягає освідуванню, слідів кримінального правопорушення або особливих прикмет шляхом фотографування, відеозапису чи інших технічних засобів (ч. 41 ст. 241 КПК України [3]);

- швидко зорієнтуватись щодо необхідності проведення освідування у зв'язку із можливістю знищення слідів тощо.

Управлінська готовність щодо проведення освідування особи детермінується вміннями слідчого:

- створювати необхідні умови для успішного проведення освідування;

- надавати конкретні задачі кожному з учасників слідчої дії;

- створити необхідні умови для успішного проведення освідування та ін.

Аналітична готовність щодо проведення освідування особи детермінується вміннями слідчого:

- планувати дії, пов'язані із провадженням освідування;

- передбачити ймовірність наявності слідів злочину на особі;

- передбачити дії та поведінку учасників освідування та ін.

Розглянемо наступний вид слідчої (розшукової) дії - призначення експертизи.

При проведенні цієї слідчої (розшукової) дії в молодих слідчих виникають певні труднощі (дані опитування 117 слідчих): доцільність і необхідність призначення експертизи; проблема варіативності спеціальних знань, з якої саме галузі необхідні; лаконічності та якості складання питань та ін.

У зв'язку із цим виникає потреба ще на рівні ВНЗ системи МВС зосереджувати увагу на таких різновидах готовності, як криміналістична, прогностична, аналітична, які сприятимуть більш ефективному проведенню зазначеної слідчої (розшукової) дії.

Криміналістична готовність щодо призначення експертизи детермінується вміннями слідчого:

- швидко зорієнтуватись щодо необхідності проведення експертизи з метою попередження втрати доказів з кримінального провадження;

- ставити запитання;

- скласти клопотання, протокол про проведення експертизи та ін.

Прогностична готовність щодо призначення експертизи детермінується вміннями слідчого:

- передбачити необхідність доказування тих обставин, без встановлення яких неможливе всебічне й повне розслідування матеріалів кримінального провадження;

- прогнозувати поведінку суб'єктів експертизи та ін.

Аналітична готовність щодо призначення експертизи детермінується вміннями слідчого:

- визначити необхідність і доцільність проведення експертизи;

- аналізувати отриману інформацію та визначити, з якої конкретної галузі знань необхідні знання та ін.;

- аргументувати необхідність певного виду експертизи та ін.

Відповідно, призначення експертизи характеризується групою вмінь щодо доцільності призначення експертизи та чіткого визначення певного різновиду знань, які необхідні.

Отже, нами були розглянуті професійно важливі вміння, які детермінують певні різновиди готовності слідчого до видів гласних слідчих (розшукових) дій. У результаті чого ми визначили вміння, які необхідні слідчому для якісного й ефективного проведення допиту, пред'явленню для впізнання, обшуку, огляду, слідчого експерименту, освідування особи та призначення експертизи.

Уперше систематизовані вміння щодо проведення гласних слідчих (розшукових) дій відповідно до структурно-логічної моделі готовності слідчого до професійної діяльності. Якщо слідчому будуть притаманні ці вміння, то він буде спроможний здійснювати їх на високому професійному рівні.

У зв'язку із цим пропонується здійснювати оцінювання рівня професійної готовності працівників органів досудового розслідування відповідно до змісту різновидів готовності та професійно важливих якостей, які їх детермінують. Це, у свою чергу, сприятиме ефективному та якісному виконанню функціональних обов'язків на високому професійному рівні.

Література

1. Цільмак О.М. Психологічна структура слідчої діяльності / О.М. Цільмак // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна: збірник наукових праць / головний редактор М.М. Цимбалюк. - Львів: ЛьвДУВС, 2012. - Вип. 2 (1). - С. 330-338.

2. Соколова Е.Н. Морально-психологическая подготовленность следователя и ее формирование у курсантов и слушателей в специализированных образовательных учреждениях МВД России: дис. ... кандидата психол. наук: 19.00.06 / Елена Николаевна Соколова. - М., 1999. - 300 с.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України: закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI із змін., внес. згідно із Законами України: за станом на 01.01.2015 р. № 5288-17. - [Електронний ресурс]: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/card4#History>.

*Пасько О.М.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри психології та педагогіки
ОДУВС
Надійшла до редакції: 13.05.2015
ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ
ПРАВНИЧИЙ ЧАСОПИС*